

pravice jenjale, de ne more kmet od grajšine tudi nič terjati. — Takó se ima ta reč zastopiti.

Tudi na to vprašanje: ali ta patent le same tiste davšine zadeva, ki so jih imeli kmetje ali sicer podložni gruntinim in desetinskim gospodkam odrajtovati? Vam moram odgovoriti, kar sim Vam že enkrat povedal, de si dobro zamerkaite: de ta patent zadeva le davšine in dolžnosti, ki so bile v blagu, v delu ali v denarjih gruntinim in desetinskim gospodkam odrajtovati, ne pa družih zavéz in dolžnost, ki jih imajo kmetje ali drugi posestniki med seboj; té so takó imenovane posébné ali privatne pravice, v ktere se deržava ali cesar s tem patentam ne méša; zakaj v pervim razdelku patenta od 7. kimovca 1848 je očitno in razločno povedano: de ta patent le podložstvo in zavezo *med gruntinimi gospodkami in podložnimi* zadeva, — ktero podložstvo ima z vsimi dolžnostmi in davšinami (s plačilam ali brez plačila) nehati, ktere iz te podložne zavéze izviraajo.

Menim, de je to dovelj zastopno povedano, de v ta patent ne segajo nobene druge posébné ali privatne pravice, ki jih imajo kmetje ali sicer posestniki med seboj, ktere tedaj tudi s tem patentam niso overžene.

Z Bogam! — Drugo pot se bomo na dalje pogovorili. Vaš zvest Jurče.

Zastran novih soseskinih naprav.

Iz Štajarskiga.

Bogu in našimu mladimu milimu cesarju Francu Jožefu bodi hvala, de je čas prišel, v katerim se že po novi vstavi naše nam napovedane soseskne postave začnejo resnično vpeljevati; zakaj slišim, de so v našim Celjskim krogu večidel per vsih kantoni soseskine predstojniki že povabljeni bili, z možmi bistre glave in dobriga serca v pisarnice priti, de bi se z gospodam komisarjem zavolj teh novih, še kmetam premalo znanih reči pametno posvetvali, in potem c. k. kresii na znanje dali novo združenje sosesk, ali ktere soseske bi se rade pod enim predstojnikom združile v poglavitno sosesko ali srenjo.

Pa — žalibog! per vsim tem se veliko napak naključí. Ne vém, od kod zmešnjave zvirajo? Mislim si, de je nekaj slabovednost in kratkoumnost vzrok tajistih, — pa tudi znam reči, de nevošljivost narveči napake naredí, zakaj gotovo se vé od nekterih, de bi radi sami svoji bili, in še rajši gospodje svojih sosedov. — O gerda lakomnost posvetne časti! zakaj se ti takó prederzno med nami obnašaš? Pobéri se od nas! Kjer tebe ni bilo, je vselej prijaznost, žlahtna roža cvetela in ni nikoli osehnéla. Naj si ljudje med seboj prijazno roke podajo v vpeljevanji noviga soseskniga reda; naj gospodje in kmetje prijazno se podpirajo in zdajšno stanove-ločno razpertje in sovraštvo v ljubeznjivo zedinjenje spremenijo, in viši in nižji stanovi naj le eno misel imajo, namreč po besedah svitliga cesarja z druženo močjó po soseskah nar poprej, in potem po deželah, in po celim cesarstvu nove postave po redu in mirno vpeljati, in tako združení vse sovražnike junaško premagati.

Po novih srejskih postavah bo mogla vsaka srenja ali poglavitna soseska, ktera bo samostalna, — če je še takó majhna, srejskiga predstojnika si izvoliti, kateri bo imel vse potrebno oskerbeti; če pa ni v srenji takiga možá, kateri bi znal vse oskerbeti, kakor §. 83. pravi, bo mogla srenja eniga možá za primerjeno plačilo na strani predstojnika imeti, kateri vse potrebno pisanje opravlja; predstojnik sicer nič plačila nima dobiti, pa njegov oskerbnik in pisar se bo mogel plačati, de bo zamogel živeti. Potem se že vidi, de se majhne soseske morajo v eno veliko združiti, de bodo ložej plačilo svojimu oskerbniku vkup spravile.

Neumno bi tedaj bilo, ako bi hotle majhne štiber-

ne soseske samostojne biti, in si takó velike težave nakladati. Tudi morajo že po §. 4. majhne soseske se z drugimi zediniti. Kar pa njih soseskno premoženje zadene, ostane zmiram njih lastnina, če ga nočejo premoženju drugih sosesk pridati; kakor postavim: sejme, lov (jago), soseskne štantne zemljiša i. t. d. kar jim ob létu gotove dohodke prinese: vse to je zmiram njih lastnina.

Kar se med ljudmi sliši: „če se tú ali tam perdružimo, nas bodo uni goljufali, ali za nos vodili“, — je prazno. Vas prašam: ali ne bo imela vsaka soseska svoje namestnike ali zagovornike, ali po postavi reči: odborné svetvavce, ktere si bo ljudstvo samo po številu duš izvolilo in v srenjske zборе pošiljajo? In ali ne véste, de se mora po vstavnih postavah vse očitno (javno) goditi, in de vsak ima pravico v zbor priti poslušat, kakó se pogovarjajo, kakó se godí? Potem bo že vedil, po čim je kaša? Tudi ima vsak pravico tirjati létno rajtingo (račun) v razgled, in po tem takim mislim, de je goljufije in igranja pod klobukam konec.

Naj bo vsaki soseski tedaj priporočeno, dobro premisliti, de bodo veliko ložej velike soseske shajale in svoje troške plačevale, kakor pa majhne. Ložej bo 1000 posestnikov 500 gold. vkup spravilo, kakor pa kakih 80 ali 100. Tudi bo v večih soseskah več pametnih mož se našlo, kakor v majhnih, kateri bodo tudi lahko kaj dobriga in umniga si umislili, prevdarili in sklenili. V današnjih časih vse kriči: Edinost, edinost: veliko, močno, edino Avstrijo! — male soseske se pa nočejo ediniti, ampak se še hočejo raztergati. Za drugo ja soseska Šentpeter zmiram ostane še Šentpeter, in Šentpavl zmiram Šentpavl, če se ravno v eno poglavitno sosesko ali srenjo združite. In tudi mislim, de bo vsak rajši 1 groš plačal (v velikih soseskah) kakor pa 1 goldinar (v majhnih soseskah). To je moja misel, — misel domoljubiga Slovence. (Slov. Nov.)

V ktere politiške in sodniške kantone bo Krajnska dežela prihodnjič razdeljena?

Kakor so bili cesarski kantoni (Bezirke) dozdej po deželi razdeljeni, takó ne bojo prihodnjič v nobeni deželi več ostali. Nova vstavna naprava bo premenila zraven premembe njih opravkov tudi kraje kantonskih sedežev. V Ljubljanskim nemškem časopisu beremo novo napravo za Krajnsko deželo, ktera bo takale:

Naprava novih kantonskih sodniš se opíra nekoliko na kantonsko napravo, kakoršna je pod Francozam bila, in bo obstala iz 2 velicij deželni sodež (Landesgericht) in iz 32 majnsih kantonskih sodež (Bezirksgericht).

Deželni sodniši bote za celo Krajnsko deželo v Ljubljani in v Novim Mestu.

Kantonske sodniša pa bojo: 1) mesto Ljubljana, 2) okolica Ljubljanska z nekterimi soseskami Novomeške kresíje vred, 3) Krajnj, 4) Radoljca, 5) Krajnska Gora, 6) Teržič, 7) Loka, 8) Kamnik, 9) Bèrdo (Egg ob Podpestch), 10) Zalog (Wartenberg), 11) Verhnjika, 12) Planina, 13) Postojna, 14) Lož (Laas), 15) Bistrica, 16) Senožeče, 17) Ipava, 18) Idria, 19) Velike Lašče, 20) Ribnica, 21) Kočevje, 22) Černomlj, 23) Metlika, 24) Novo Mesto, 25) Žužemberk, 26) Trebnje, 27) Mokronog, 28) Kostanjevica, 29) Kerško Mesto, 30) Novi Dvor (Weixelstein), 31) Zatična, 32) Šmartno pri Litli.

Deželno sodniše Ljubljansko bo obseglo pervih 18, deželno sodniše Novomeško pa 14 poslednjih kantonskih sodniš.

Med temi kantonskimi sodniši jih je 7, ki bojo kantonske sodniša perviga klasa in zraven tudi kantonske kaznovavne sodniša čez prestopke *); te sodniša bojo:

1) v Krajnji za Krajski, Loški in Teržiški kanton;

2) v Radoljci za Radoljski kanton in Krajsko Gôro;

3) v Postojni za Postojnski, Planinski, Senožeški, Loški in Bistriški kanton.

4) v Ipavi za Ipavski in Idriški kanton;

5) v Kočevji za Kočevski, Ribniški in Veliko-Laščji kanton;

6) v Černomlji za Černomljski in Metliški kanton;

7) v Trebnim za Trebniški, Žužemberški, Mokronoški, Novo-Dvorski in Šmartinski kanton.

Deželno sodniše Ljubljansko v svoji lastnosti kot kaznovavno sodniše čez prestopke obseže na dalje naslednje kantone: mesto Ljubljano, okolico Ljubljansko, Verhniko, Kamnik, Berdo in Zalog; — deželno sodniše Novomeško v ravno ti lastnosti pa obseže Novomeški, Kostanjevški in Kerški kanton.

Za politiške reči pa bo krajska dežela v 10 kantonskih poglavarstev (Bezirkshauptmannschaft) razdeljena, namreč:

1) Kantonsko poglavarstvo v Ljubljani bo obseglo naslednje sodniške kantone: mesto Ljubljano, okolico Ljubljansko in Verhnjiko;

2) Kantonsko poglavarstvo v Kamniku bo obseglo Kamniški, Berdski in Zaloški kanton;

3) Kantonsko poglavarstvo v Kranji bo obseglo Krajski, Loški in Teržiški kanton;

4) Kantonsko poglavarstvo v Radoljci bo obseglo Radoljski in Krajsko Gorski kanton;

5) Kantonsko poglavarstvo v Postojni bo obseglo Postojnski, Planinski, Senožeški, Loški in Bistriški kanton;

6) Kantonsko poglavarstvo v Ipavi bo obseglo Ipavski in Idriški kanton;

7) Kantonsko poglavarstvo v Novim Mestu bo obseglo Novomeški, Kostanjevški in Kerški kanton;

8) Kantonsko poglavarstvo v Trebnim bo obseglo Trebniški, Žužemberški, Mokronoški, Zatičinski, Šentmartinski in Novo Dvorski kanton;

9) Kantonsko poglavarstvo v Kočevji bo obseglo Kočevski, Ribniški in Veliko Laščji kanton;

10) Kantonsko poglavarstvo v Černomlji bo obseglo Černomljski in Metliški kanton.

Zedinjenje

krajske, goriške in istrijske dežele v eno kronino deželo.

(Konec.)

„Iz tega se očitno vidi, de več krajev, ki se zdej k Istrii in Goriški grofni štetejo, je práv za práv krajskih, namreč vsi pod A. 1 in 2, in pod B. 1. zaznamovani. Kér pa ima vsak narod sveto právo, terjati de se njegovi deželi da, kar ji gré, tedej zamore tudi krajska dežela terjati, de se ji nazaj da, kar je nekda njeniga bilo, — de se overženi stari deželni mejniki zopet postavijo, in de zgodovina starih časov se nepretergana sklene s zgodovino današnjiga

časa. Krajska dežela se je tudi vedno potegovala — de bi se ji nazaj dalo, kar ji gré, in še poslednjič v létu 1828 so se deželni stanovi zató oglašili, ko so za določbo mejá med krajsko deželo in med hrovaško, potem Reško krajno, ki je bila takrat Ogerskimu kraljestvu prištéta, komisije postavljene bile; ravno takó so se tudi stanovski poslanci tudi za méjo krajske dežele v Pazniški kresii krepko potegnili.

Če bi se tedej tistim volja dopolnila, ki želijo de bi Istrija in Goriška dežela samostalna kronina dežela bila, bi se, brez de bi se stare pravíce krajske dežele ne žalile, zamôglo to le s tistimi deli imenovanih dvéh deželá zgoditi, do kterih krajska dežela nima pravíce, namreč: 1) z nekdanjo Beneško Istrijo, to je s primorskim robam od Mil do Fianone, in s karnarskimi otoki; 2) le z lastovitno okolico Goriške in Gradiškanske grofnije, in z nekterimi nekdanjimi Beneškimi kraji. Vsi drugi kraji so obstojni deli krajskiga vojvodstva. Kar nekdanjo Beneško Istrijo zadéne, že en sam pogled na zemljopisno karto ali dežlobraz pokaže, de bi bilo zavoljo mnogoverstnih dobičkov práv, ako nekdanja Beneška Istrija zedinjena ostane s celo Istrijo in tedej tudi s krajsko deželo. Že narodovnost (Nationalität) to edinstvo terja, zakaj gotova resnica je, in diecezanski imenivnik to spričuje, de tudi v nekdanji Beneški Istrii, razun nekterih večih mest, Slovani prebivajo, med kterimi se bolj omikani tudilaškiga jezika naučijo. Bolj izvirna laška narodovnost kraljuje le v večih mestih in terjih, kakor v Milah, Kôpri, Pirani, Poreču, Rovini, Matavunu, Vodnjanu in Labinu; pa tudi tukaj je laški jezik s slovanskim takó namešan, de Laški mestniki večidel tudi slovanski jezik govore, ki je z našim slovenskim v nar bližnji žlahti. Velika nevarnost bi utegnila iz tega, če bi nekdanja Beneška Istrija samostalna kronina dežela, žugati ondašnjim Slovanam, zakaj omikani Lah bi si prisvojili sčasama vso oblast čez slovanski narod, in bati bi se bilo, de bi laški jezik od dné do dné bolj gospodaril in jezik in narodnost Slovanov zatiral. Tako bi se sčasama vsi ti za mornarstvo (Marine) posebno imenitni primorski kraji polahili, kar bi ne bilo práv in enakopravnosti narodov nasprot. Avstrija si mora prihodnjič mogočno mornarstvo napraviti; de pa Benetke prihodnjič ne morejo več središe tega mornarstva biti, nam pričajo prigodbe dan današnje. Terst z Istrijo vred mora središe avstrijskiga mornarstva na jadranskim morji biti, in slovanski narod tû in na kvarnerskih otokih bo dajal Avstrii pripravne in zveste mornarje.

Za zedinjenje Goriške dežele s Krajsko ne moremo sicer, razun nekterih krajev, ki so tudi krajski, takih práv dokazati, kakor za Istrijo, — ali kakó majhna kronina deželica bi bila Goriška! kakó bi se vedno majala zdejsém, zdejtjé, ko bi bila sama! Ne vémo, de bi môgla kadaj práv samostalna biti. Več ko je kronina dežela, toliko bolj obrajtana in mogočna je — toliko menj bo mende tudi troškov nositi imela. In Goriška dežela je ja tudi večidel slovenska dežela; imé poglavniga mesta „Gorica“ že kaže, de je slovanskiga rodú. De je veliko Lahov na Goriškim, ne moremo tajiti; kakor tudi tega ne tajimo, de omikani Goričani razun slovenskiga tudi laško in nemško govorijo. Pri vsim tém je poglavitni jezik te dežele slovenski, tedej že zavoljo enakiga jezika, enakiga naroda je želeti zedinjenje v eno kronino deželo, v kteri se pa tudi enakopravnosti laškiga naroda ne bo krivica godila. Če se bo, kakor gré misliti, cela kronina dežela v tri velike kresije razdelila namreč v krajsko, istrijsko in goriško

*) Sodniki ločijo pregreške od prestopkov; prestoppek (Vergehen) je nar manjši stopnja prelomljenja postav. Vredništvo.